

«Η Ζωή μετά Θάνατον» (Ιωάννης Ηλιάδης, Διευθυντής Βυζαντινού Μουσείου και Πινακοθήκης Κύπρου)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η πρόταση για τη διοργάνωση μίας έκθεσης στα πλαίσια της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Πάφος 2017 σε συνεργασία με το Όρχους, την αδελφή Πολιτιστική Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το τρέχον έτος υπεβλήθη στην Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών πριν από ενάμιση περίπου χρόνο. Αφορμή αποτέλεσε μία εντυπωσιακή έκθεση στο σύγχρονο Μουσείο Moesgaard του Όρχους με θέμα «η Ζωή των Νεκρών».

Μολονότι η προοπτική της ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων μεταξύ Κύπρου κι Δανίας, δύο χωρών σε μεγάλη γεωγραφική απόσταση μεταξύ τους αποτελούσε μία δελεαστική πρόκληση, η θεματολογία της έκθεσης μας προκάλεσε αμηχανία. Είναι ίδιον του ανθρώπου, όσο βιώνει τη ζωή, να τηρεί αποστάσεις από τον θάνατο και η σκέψη της ενασχόλησης με το μακάβριο αυτό θέμα δεν προκαλεί εκ των προτέρων ενθουσιασμό.

Επισκεφθήκαμε τον συνάδελφο Ton Otto στο Moesgaard και μας ξενάγησε στην έκθεσή του παρουσιάζοντάς μας τη «Ζωή των Νεκρών» από την οπτική της κοινωνικής ανθρωπολογίας. Τα γεωγραφικά της όρια ξεκινούσαν από την Ευρώπη και έφθαναν έως τη Λατινική Αμερική και την Ωκεανία, όπου ο ίδιος εργάζεται ερευνητικά για αρκετά χρόνια. Τότε αντιληφθήκαμε ότι η έκθεση αυτή θα αποτελούσε μία μοναδική ευκαιρία και πρόκληση για να προσεγγίσουμε και να συγκρίνουμε δοξασίες, πρακτικές, ήθη και έθιμα που ανέπτυξε ο άνθρωπος στα διάφορα σημεία της υδρογείου στην προσπάθειά του να προσεγγίσει το μυστήριο του θανάτου. Όσο η έρευνά μας προχωρούσε, διαπιστώναμε τελικά, ότι οι δοξασίες και τα ταφικά έθιμα στον τόπο μας είναι ίσως περισσότερα και από αυτά για τις άλλες εκφάνσεις του καθημερινού μας βίου.

Πέρα όμως από το γενικό πλαίσιο διαμορφωνόταν και ένα ειδικότερο. Η έκθεση αυτή θα αποτελούσε μία αφορμή ανάδειξης και προβολής των πολιτιστικών σχέσεων δύο χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Κύπρου και της Δανίας, τις οποίες εγκαινίασε ένας θάνατος: ο θάνατος του Δανού βασιλέως Ερρίκου του Αγαθού, ο οποίος στον 12ο αιώνα καθοδόν προς τους Αγίους Τόπους αρρώστησε, πέθανε και ετάφη στην Πάφο.

Η επίσκεψή μας επίσης στη Δανία μας έφερε σε επαφή με μία κοινωνία αρκετά διαφορετική με την κυπριακή, στην οποία παίζει πολύ μεγάλο ρόλο ο βαθμός εκκοσμίκευσης και οι σχέσεις των κατοίκων με τη θρησκεία. Είναι επομένως φυσιολογικό να έχει επηρεασθεί η προσέγγισή τους και προς το θάνατο, καθώς και

οι αντιλήψεις του για τη μεταθανάτια ζωή.

Στον τόπο μας η μακρά αρχαιοελληνική παράδοση δημιούργησε ποικίλες δοξασίες, διατήρησε αρχέγονες αντιλήψεις και εξέλιξε τα ήθη και τα έθιμα των Ελλήνων για τον θάνατο. Η αρχαιοελληνική κοινωνία ήταν μία κατεξοχήν θρησκευτική κοινωνία. Οι Ορφικοί και οι Πυθαγόρειοι και κατόπιν ο Πλάτων προχώρησαν πέρα από τη στασιμότητα του θανάτου και διατύπωσαν γύρω στο 500 π.Χ. την επαναστατική άποψη για την αθανασία της ψυχής.

Ο Χριστιανισμός όχι μόνον έφερε στο κέντρο της διδασκαλίας του την αθανασία της ψυχής, αλλά εξύψωσε και το σώμα, που ως τότε θεωρείτο φυλακή της ψυχής και έκανε λόγο για την αποκατάσταση ψυχής τε και σώματος κατά τη Δευτέρα Παρουσία με την ανάσταση των κεκοιμημένων. Με αυτό τον τρόπο ο θάνατος, η νέκρωση της ζωής, μετατράπηκε σε προθάλαμο της Ανάστασης και όλη αυτή η κοσμοθεωρία αντανακλάται έως σήμερα στα ζωντανά ήθη και έθιμα της Κύπρου. Έτσι λοιπόν αποφασίσαμε, ενώ στη Δανία η έκθεση φέρει τον τίτλο «Η Ζωή των Νεκρών» με την έννοια της διερεύνησης της παρουσίας της μνήμης των νεκρών στη ζωή μας, στην Πάφο η έκθεση να φέρει τον τίτλο «Η Ζωή μετά Θάνατον», ώστε να αναδειχθεί η προσέγγιση του θανάτου, όπως τη βιώνει ο πληθυσμός της Κύπρου.

Επιδιώκοντας να δώσουμε όμως και το σύγχρονο στίγμα αυτής της στάσης του ανθρώπου προς το θάνατο προχωρήσαμε σε Ανοικτή Προκήρυξη καλώντας σύγχρονους καλλιτέχνες να μας καταθέσουν μέσα από τα έργα τέχνης τους μία συμβολική και φιλοσοφική ματιά στον θάνατο και στο χώρο του Επέκεινα.

Η Κύπρος όμως ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης έχει να προσφέρει και μία άλλη μοναδική εμπειρία. Αυτήν της αρμονικής συνύπαρξης της πλειοψηφίας του Ελληνορθόδοξου ποιμνίου της με αλλόδοξες ή αλλόθρησκες κοινότητες. Θεωρήσαμε επομένως πως η θεματική της έκθεσης αυτής προσφέρει μία μοναδική ευκαιρία για να γνωρίσουμε τις άλλες κοινότητες του νησιού μας καλύτερα, να ανταλλάξουμε απόψεις και να μελετήσουμε τον τρόπο, που αντιμετωπίζουν το μυστήριο του θανάτου. Ευχαριστούμε επομένως την Μαρωνιτική και την Αρμενική κοινότητα, οι οποίες συνέβαλαν με τη συγγραφή σχετικών κειμένων στον Κατάλογο, καθώς και την Ισλαμική και Ιουδαϊκή Κοινότητα, οι οποίες μας αποκάλυψαν την κοσμοθεωρία τους για τη Ζωή μετά Θάνατον.

Η γεωγραφική θέση της Κύπρου δεν θα ήταν δυνατόν να έχει αφήσει ανεπηρέαστη τη στάση των κατοίκων της απέναντι στον θάνατο. Η κοντινή απόσταση προς τα Ιεροσόλυμα, στα οποία ο Πανάγιος Τάφος, ο Τάφος του Χριστού, αποτελεί το κέντρο, όπου θεμελιώθηκε η χριστιανική πίστη στη Ζωή μετά Θάνατον επέδρασε

καθοριστικά στα ήθη και έτοιμα των κατοίκων της Κύπρου. Το προσκύνημα στον Πανάγιο Τάφο αποτέλεσε στόχο ζωής για τους ντόπιους, ενώ επιστρέφοντας από τα Ιεροσόλυμα προμηθεύονταν σάβανα και κεριά, για την ώρα του θανάτου τους.

Όλες αυτές οι πτυχές παρουσιάζονται στην έκθεσή μας και αποτυπώνονται στον ανά χειράς κατάλογο. Θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βάθους καρδιάς όλους, όσοι συνέβαλαν στο στήσιμο της έκθεσης και στην έκδοση του Καταλόγου. Ευχαριστώ τα μέλη του Δ.Σ. της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, τα οποία στήριξαν παντοιοτρόπως αυτή την παρούσα έκθεση και έκδοση. Ευχαριστούμε ειλικρινώς στο πρόσωπο του δρος Χρίστου Πατσαλίδη τον Οργανισμό Πάφος2017 για την αгаστή συνεργασία και στήριξη, που είχαμε.

Στο πρόσωπο της Γεωργίας Ντέτσερ εκφράζουμε τις θερμές μας ευχαριστίες για όλους τους συνεργάτες της, οι οποίοι συνεργάστηκαν μαζί μας όλο αυτό το διάστημα. Στο πρόσωπο του Δημάρχου Πάφου, κ. Φαίδωνος Φαίδωνος εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας για τη συνδρομή του Δήμου Πάφου και τις τεχνικές διευκολύνσεις, που μας παρείχαν. Ευχαριστούμε θερμώς όλες και όλους τους συγγραφείς του Καταλόγου για τα υψηλής ποιότητας κείμενά τους. Ευχαριστούμε την Κριτική Επιτροπή, την οποία πέραν των υπογραφόντων αποτελούσε ο Παναγιώτης Μιχαήλ του Πανεπιστημίου Frederic ως εκπρόσωπος του Επιμελητηρίου Καλών Τεχνών Κύπρου (EKATE). Ευχαριστούμε του φορείς, οι οποίοι δάνεισαν αντικείμενα και υλικό της έκθεσης. Από τη Δανία ευχαριστούμε το Εθνικό Μουσείο της Κοπεγχάγης, τη Γλυπτοθήκη της Κοπεγχάγης, τη Συλλογή Ισλαμικής Τέχνης David της Κοπεγχάγης και το Μουσείο Moesgaard του Όρχους.

Από την Κύπρο ευχαριστούμε το Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου, το Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, το Μουσείο Πιερρίδη, το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Κύπρου της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, τις Εκκλησιαστικές Επιτροπές των Ιερών Ναών Παναγίας Φανερωμένης Λευκωσίας, Παναγίας Χρυσελευούσης Στροβόλου και Αγίας Βαρβάρας Καϊμακλίου, την Ιερά Μονή Οσίου Νεοφύτου στην Τάλα, την Εξαρχία του Παναγίου Τάφου στη Λευκωσία, καθώς και τους ιδιώτες, που μας παραχώρησαν εκθέματα από τις Συλλογές του: τον δρa Χριστόδουλο Χατζηχριστοδούλου, την Οικογένεια Καραδήμα, την Παναγιώτα Σπανού-Χριστοδούλου και τον κ. Αθανάσιο Παπαιωάννου. Όλως ιδιαιτέρως ευχαριστούμε το Ίδρυμα Xotaris Art Forum και τον κ. Χρήστο Γιαννάκο για την ευγενική τους συνεργασία.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται σε όλους τους σύγχρονους καλλιτέχνες από Ελλάδα, Κύπρο και Δανία, οι οποίοι δημιούργησαν σημαντικά έργα εμπνευσμένα από τη θεματική της έκθεσης και μας τα εμπιστεύθηκαν προς έκθεσιν. Εγκάρδιες ευχαριστίες εκφράζουμε στους συνεργάτες μας στο Όρχους, Καθηγητή Ton Otto

και τις επιμελήτριες της έκθεσης Ane Bonde Rolsted και Ditte Lyngkaer Pedersen για την αгаσθή συνεργασία και για όλες τις διευκολύνσεις, που μας παρείχαν.

Ευχαριστούμε επίσης του χορηγούς μας, τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού, τον Λοΐζο Αυξεντίου και την Εταιρεία Intelicons, καθώς επίσης και το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, Χορηγό Επικοινωνίας της έκθεσής μας για τη στήριξή τους και την προσήλωσή τους στην ανάδειξη του πολιτισμού.

Ευχαριστούμε όλο το τεχνικό επιτελείο της έκθεσης, το οποίο έφερε εις πέραν το δύσκολο αυτό εγχείρημα, καθώς και τον Εκδοτικό Οίκο Βιβλιοτεχνία ΕΠΕ Αθηνών για την επιμέλεια και έκδοση του καλαίσθητου ανά χείρας Καταλόγου.

Ευχόμαστε η παρούσα έκθεση να αποτελέσει το έναυσμα προβληματισμού των επισκεπτών της για το μέγα τούτο μυστήριο, τον θάνατο και να υπενθυμίσει τα πνευματικά και πολιτιστικά νάματα της πλούσιας πολιτιστικής μας παράδοσης, τα οποία προσφέρουν απαντήσεις στα αιώνια ερωτήματα του ανθρώπου για τη Ζωή μετά Θάνατον.

(ΠΑΛΙΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ, ΠΑΦΟΣ 4-31 ΙΟΥΛΙΟΥ 2017) - Εισαγωγικό Σημείωμα των επιμελητών της Έκθεσης: δρ Χαράλαμπου Γ. Χοτζάκογλου και δρ Ιωάννη Ανδ. Ηλιάδη